

Hoofdstuk 1 Kredietcrisis

- 1.1
 - a. Banken lenen minder geld uit aan consumenten en bedrijven.
 - b. Geen krediet, dus minder vraag naar koopwoningen en bedrijfspanden. Hierdoor raakt de orderportefeuille van bedrijven minder vol.
 - c. Er worden geen koopwoningen en bedrijfspanden meer gekocht.
- 1.2 Mensen verhuizen minder snel omdat ze bang zijn dat ze hun huidige koopwoning niet kwijt kunnen raken. Ze gaan dus eerder verbouwen of renoveren. Het financiële risico hiervan is kleiner.
- 1.3 Het bouwen van een huis of kantoorpand duurt vaak één à twee jaar. Als er geen nieuwe orders binnenkomen is er nog wel voor enige tijd werk. Bij Corus, ASML en DAF worden bestellingen in kortere tijd afgewerkt.
- 1.4
 1. projectontwikkelaar; 2. architect; 3. heier; 4. beton- en skeletbouwer; 5. metselaars, 6. timmerman; 7. elektriciens; 8. stukadoor. Een andere plaats van timmerman en/of elektriciens is ook mogelijk.
- 1.5 Rente is de vergoeding die je betaalt voor het lenen van geld. De schuld verandert niet door rentebetaling. Met een aflossing betaal je de lening, de schuld, terug.
- 1.6
 - a. Mensen zijn bang hun baan te verliezen, ze gaan meer sparen om geld achter de hand te hebben waardoor ze voorzichtiger worden met het kopen van spullen.
 - b. Als mensen minder kopen, lopen bij bedrijven de voorraden op. De productie wordt dan ingekrompen.
 - c. Als de productie daalt, heb je minder arbeidskrachten nodig waardoor de werkgelegenheid daalt.
 - d. Mensen voelen zich armer en worden voorzichtiger met het uitgeven van geld. Daardoor daalt het consumentenvertrouwen.
- 1.7 Investerings en export.
- 1.8 De volgorde: 2, 4, 6, 3, 1, 5.
- 1.9
 - a. De hoeveelheid producten die je met je inkomen kunt kopen.
 - b. Als de lonen gelijk blijven en de prijzen stijgen kun je met dat inkomen minder producten kopen.
 - c. De hoogte van een WW-uitkering ligt lager dan je laatst verdiende loon.
 - d. Koopkracht kan dalen waardoor consumenten voorzichtiger worden met geld uitgeven.

- 1.10 Mensen moeten blijven eten en drinken. Men zal wel meer gaan zoeken naar goedkopere supermarkten.
- 1.11 a. Er is voor hen geen of minder werk, waardoor ze inkomensverlies lijden.
b. 1. Mohammed kan terugvallen op z'n ouders.
2. Johan bezuinigt op luxe dingen. Koopt goedkoop bij Lidl. Uitgaan en eten buiten de deur doet hij niet meer. Vraagt bijstand aan.
3. Iris bezuinigt op wintersport en benzine.
- 1.12 a. Zij vinden vakantie belangrijker want daar wordt minder op bezuinigd dan op uitgaan/uit eten gaan.
b. Het betreft grote bedragen en het uitstellen levert weinig praktische problemen op. 'Meubels kunnen nog wel een jaartje mee'.
- 1.13 1. Consumeren
2. Investeren
3. Consumeren
4. Investeren
- 1.14 a. Fiets: schaars; zonlicht: niet schaars; gratis schoolboeken: schaars.
b. Bij een helder beekwater hoeft voor drinkwater niks opgeofferd te worden. Rivierwater moet eerst drinkbaar gemaakt worden met waterzuiveringsinstallaties.
- 1.15 Gezin: genieten van vakantie, Boer: de opbrengst van het graan, Gemeente: recreatiemogelijkheden van het park.
- 1.16 a. Geen deelname aan sociale activiteiten, problemen op het werk, vertekend wereldbeeld.
b. • Bejaarden kunnen met hun tijd een beperkt aantal alternatieven verrichten en hebben daarom lagere opofferingskosten; jongeren hebben meer mogelijkheden, hun opofferingskosten zijn hoog.
• Iemand met een hoog uurloon heeft hogere opofferingskosten dan iemand met een laag uurloon als hij tv gaat kijken.
c. Ontspanning, spanning, amusement en educatie.
d. Veel mensen maken een verkeerde afweging tussen nu en de toekomst; ze houden geen of te weinig rekening met de opofferingskosten in de toekomst.
- 1.17 a. $€ 109 - € 89 = € 20$ per maand. In 2006 dus $12 \times 20 = € 240$.
b. Ze krijgen dan schulden waarover soms rente betaald moet worden.

Hoofdstuk 2 Geld en ruil

- 2.1
- Een briefje van € 20.
 - Er is nauwelijks verschil in materiaalwaarde.
 - De materiaalwaarde is hoger dan de waarde als ruilmiddel. Je gebruikt het geld dus niet om mee te betalen maar je gaat het materiaal gebruiken als grondstof.
- 2.2
- Het geld dat de winkeliers ontvangen wordt snel minder waard, dus eisen ze een ander ruilmiddel.
 - Consumenten zullen zelf het geld ook niet meer accepteren omdat ze er niet mee kunnen betalen.
 - In natura of met een buitenlandse munt met een stabiele waarde.
- 2.3 Hoge waarde bij klein volume, gemakkelijk deelbaar, moeilijk na te maken, niet bederfelijk.
- 2.4 Contant betalen, pinnen, giraal betalen met overschrijvingskaart, elektronische overschrijving, betalen met je creditcard, betalen met chipknip, in natura.
- 2.5
- Ruilmiddel.
 - Rekeneenheid.
 - Ruilmiddel.
 - Spaarmiddel.
- 2.6
- Geld als ruilmiddel, er wordt in natura geruild.
 - Geld als rekeeneenheid, de ruil wordt uitgedrukt in euro's.
 - Philips is bang voor de instabiele waarde van Albanese munt.
- 2.7 Je kunt je richten op die activiteit waarin je goed bent. Door meer ervaring stijgt de productie per uur. In dezelfde tijd kan dan meer geproduceerd worden.
- 2.8
- Een voetbal kun je niet in tweeën delen.
 - Als het niet regent wil vrijwel niemand een paraplu.
- 2.9
- Onderhandelen over de prijs kost tijd.
 - Je moet een geschikte ruilpartner zoeken, die jouw product wil kopen en die tegelijkertijd een product aanbiedt dat jij wilt kopen. Ook dat kost tijd.
 - Het vervoer van bepaalde producten kan een grote inspanning met zich meebrengen.
 - Zoektijd om een geschikt huis te vinden.
 - Makelaarskosten.
 - Overdrachtsbelasting.
 - Afsluitkosten van de hypothecaire lening.

- 2.10 a. Men wil geen risico lopen een auto met verborgen gebreken te krijgen en ziet af van de koop.
- b. • Een autohandelaar kan een jaar garantie geven.
• Auto's een keurmerk geven.

2.11 a.

	Jannie	Jan	totaal
schoonmaken	8		8
tuin onderhouden		2	2
totaal	8	2	10

b. $12 - 10 = 2$ uur

c.

	Jannie	Jan	Totaal
schoonmaken	6	3	9
tuin onderhouden		2	2
totaal	6	5	11

d. $12 - 11 = 1$ uur

e. Jan neemt een gedeelte van de taak schoonmaken van Jannie over, maar hij doet daar langer over dan Jannie.

2.12 a.

	Merel	Tinus	Hoeveel % doet Tinus er langer over dan Merel?
koken	6 uur	9 uur	50 %
kinderen verzorgen	12 uur	27 uur	125 %
totaal	18 uur	36 uur	

b.

	Merel	Tinus	Totaal
koken	2	6	8
kinderen verzorgen	12		12
totaal	14	6	20

2.13 Leenrente; het verschil tussen leenrente en spaarrente is de winstmarge van de bank.

2.14 Laat de gevonden rentepercentages ter controle aan je docent zien.

2.15 Nee. De bank schuift geld van Albert door naar Bertine. Er is evenveel geld in omloop.

2.16 $28/250 \times 100\% = 11,2\%$.

2.17 a. $5/36 \times 100\% = 13,9\%$.

b. Bij een dekkingpercentage van 10% kan er tegenover elke euro als liquide middel $100/10 = 10$ euro aan giraal geld uitstaan. Bij € 5 miljard aan dekkingmiddel mag er dus 10×5 miljard = € 50 miljard op de betaalrekeningen staan. Er staat uit € 36 miljard. Er kan dus nog $50 - 36 = € 14$ miljard extra giraal uitgeleend worden.

c. Liquide middelen: $5 - 1 = € 4$ miljard. De rekening-couranttegoeden is $36 - 1 = € 35$ miljard.

Het nieuwe liquiditeitspercentage wordt $4/35 \times 100\% = 11,4\%$.

d. De Duobank heeft slechts € 5 miljard aan liquide middelen. Als klanten voor € 7 miljard willen opnemen kan de Duobank het opgevraagde geld niet volledig uitkeren.

2.18 Klanten van Quartobank nemen het zekere voor het onzekere en nemen het geld op om bij een andere bank te storten. Quartobank komt in liquiditeitsproblemen. Alleen al door geruchten kan een run op een bank komen waardoor deze in betalingsproblemen komt. Banken hebben een laag liquiditeitspercentage.

2.19 a. Deze gelden zijn door spaarders ter beschikking gesteld aan de bank. De bank moet deze gelden (afhankelijk van de spaarvorm) terugbetalen aan de spaarder.

b. Dan wordt de buffer van de bank (om verliezen op te vangen) te klein.

2.20 Strengere hypotheekvoorwaarden, minimaal liquiditeitspercentage hoger, strenger toezicht op banken door de centrale bank.

Hoofdstuk 3 Watercrisis

- 3.1 a. Je ruilt in beide gevallen geld voor water.
b. Een fles water.
- 3.2 In totaal beschikbaar $0,00014 \times 1,4$ miljard $\text{km}^3 = 196.000$ miljard m^3 . Dat is per persoon 196.000 miljard $\text{m}^3/7$ miljard = 28.000 m^3 . $1 \text{ m}^3 = 1.000$ liter. Geschikt voor drinkwater per persoon = $28.000 \times 1.000 = 28$ miljoen liter water.
- 3.3 Verdampst of wordt via rivieren afgevoerd naar zee.
- 3.4 a. Voor kraanwater moeten productiefactoren worden opgeofferd.
b. Ze kunnen hun auto voor hun deur niet wassen met shampoo. Boeren mogen geen gier over het land gooien.
- 3.5 a. Douchen, aardappels of groente koken, toilet doorspoelen, glas water drinken, ramen zemen, planten water geven.
b. Vergelijk je antwoord met dat van je buurman.
c. Vergelijk je antwoord met dat van je buurman.
- 3.6 a. Totale waterproductie = $1,1$ miljard $\text{m}^3 = 1.100$ miljoen m^3 .
Per persoon is dat: 1.110 miljoen $\text{m}^3/16,5$ miljoen inwoners = $66,7$ $\text{m}^3 = 66.700$ liter. Dat is $66.700/365 = 183$ liter per inwoner per dag.
b. In de VS zijn veel privézwembaden die veel water opslokken.
De Afrikaanse landen zijn voornamelijk afhankelijk van grondwater uit waterputten. Slecht ontwikkeld waterleidingnet.
Nederland heeft vergeleken met de VS minder luxe zwembaden. En een gematigder, natter klimaat.
c. $\text{€ } 1,5$ miljard/ $1,1$ miljard $\text{m}^3 = \text{€ } 1,36$ per kubieke meter $\rightarrow \text{€ } 0,00136$ per liter.
- 3.7 a. Aan huishoudens wordt in rekening gebracht 730 miljoen/ 1.100 miljoen $\times \text{€ } 1,5$ miljard = $\text{€ } 999.454.545$. Per inwoner is dat $999.454.545/16.500.000 = \text{€ } 60,57$.
b. $\text{€ } 2$ miljard/ $16,5$ miljoen inwoners = $\text{€ } 121, 21$ per inwoner.
- 3.8 a. Frisdrankindustrie, brouwerijen, textielindustrie, drinkwater ten behoeve van (pluim)vee.
b. Schaarste in de zin van 'een tekort aan water' en schaarste in de zin van 'opofferen van alternatieven'.
c. Bij een tekort aan water is de oogst van landbouwproducten kleiner waardoor de aangeboden hoeveelheid landbouwproducten daalt. Dit kan leiden tot een prijsstijging.

- 3.9 Water voor de runderen, water voor de productie van veevoer, water om gras te laten groeien.
- 3.10 De jaarlijkse watervoetafdruk van Nederland = $1.223 \text{ m}^3 \times 16,5 \text{ miljoen} = 20,2 \text{ miljard m}^3$. Afgerond 20 miljard m^3 .
- 3.11 a. Totale watergebruik in 1940: $2,3 \text{ miljard} \times 400 \text{ m}^3 = 920 \text{ miljard m}^3 = 920 \text{ km}^3$.
1990: $5,3 \text{ miljard} \times 800 \text{ m}^3 = 4.240 \text{ miljard m}^3 = 4.240 \text{ km}^3$.
2030: $9 \text{ miljard} \times 1.000 \text{ m}^3 = 9.000 \text{ miljard m}^3 = 9.000 \text{ km}^3$.
- b. $(9.000 \text{ miljard} - 920 \text{ miljard})/920 \text{ miljard} \times 100\% = 878\%$.
- 3.12 a. Als de vraag naar water toeneemt, zal bij gelijkblijvend aanbod de prijs van water stijgen.
- b. Watergebrek kan leiden tot productiebeperking, minder werkgelegenheid, minder inkomen en minder koopkracht.
- c. Bij alle crises is er sprake van beperkte hoeveelheden grondstoffen die tot tekorten kunnen leiden.
- 3.13 a. Geld. Of: Geschikt drinkwater.
- b. Verandering van het consumptiepatroon, bijvoorbeeld overgaan op producten kopen die weinig water verbruiken. Dus geen bluejeans en rundvlees.